

Úton Európa jövője felé: az optimizmust és a pesszimizmust kiváltó társadalmi tényezők a polgárok körében

Bevezetés

Számos tagállamban növekszik a demokratikus intézményekkel szembeni elégedetlenség és az európai projektben való csalódottság, emiatt pedig az Európai Unió több részén felerősödött a populizmus, és előretörték a rendszerellenes pártok az elmúlt évtizedben. Ez a fejlemény kedvezőtlen hatást gyakorolhat a politikai légkörre az egyes tagállamokban, egyúttal pedig alááshatja az európai projekt legitimitását. Ezért fontos, hogy feltárjuk a probléma gyökerét: meg kell tudnunk például, hogyan vélekednek a polgárok a jövőről, közülük kik hajlanak a pesszimizmusra, és ők mit gondolnak, mit éreznek, és hogyan jellemezhetők. A Covid19-világjárvány következményeire tekintettel különösen fontos megismerni az optimizmust és a pesszimizmust kiváltó tényezőket, hogy leküzdhetőek legyenek az esetlegesen erősödő kiábrándultságból eredő kihívások.

Ez a jelentés a 27 uniós tagállamra (EU-27) vonatkozó tapasztalati adatokra épül, amelyek az Európai Bizottság Covid19-világjárvány előtti időszakban készült Eurobarométer felméréseiből származnak. A legújabb tények alapján valószínűsíthető, hogy ezek az eredmények a világjárvány után is érvényesek lesznek.

Szakpolitikai háttér

Az Európai Bizottság „A 27 tagú EU útja 2025-ig: gondolatok és forgatókönyvek” című, Európa jövőjéről szóló fehér könyve arra a következtetésre jutott, hogy Európa választót áll. Európának már a világjárvány előtt is számos kihívással kellett szembenéznie: az új technológiák és az automatizálás következményei, az éghajlatváltozás, a migráció, a biztonsági aggályok és a terrorizmus fokozódása, a 2008-ban kirobbant gazdasági világválság, a népesség elöregedése, a reformra szoruló szociális jóléti rendszerek, valamint a populista és nacionalista hangok erősödése. E nehézségek némelyike tovább növeli az európaiak pesszimizmusát, és az intézményekbe és az európai uniós projekt sikerébe vetett bizalom gyengüléséhez vezet. Az ilyen negatív érzések súlyos hatást gyakorolhatnak Európa jövőjére.

E kihívásokra válaszul született meg az Európa jövőjéről szóló konferencia összehívására irányuló kezdeményezés, amelynek célja, hogy az európai intézményekbe vetett bizalom erősítése érdekében bevonjuk a polgárokat a vitába. A konferencia elsősorban fórumot biztosít, ahol „előrekinthetünk, és felvázolhatjuk a jövőnkkel kapcsolatos elképzeléseinket” azon elgondolás alapján, hogy „sok európai továbbra is aggódik a jövője miatt, és az Európai Uniónak meg kell mutatnia, hogy van válasza a felmerülő kérdésekre”.

Fő megállapítások

Úgy tűnik, hogy a pesszimizmus már a Covid19-világjárvány előtt eluralkodott az Európai Unióban: az európaiak közel fele (49%) vélekedik úgy, hogy hazájában rossz irányba haladnak a dolgok, a többség (54%) pedig meg van győződve arról, hogy a mai gyermekek élete nehezebb lesz a jövőben, mint a mai felnőtteké volt.

A kutatási eredmények azt mutatják, hogy a társadalmi optimizmus vagy pesszimizmus egyéni szintű tényezők bonyolult összjátékának tudható be.

Az optimizmust és a pesszimizmust kiváltó legfontosabb tényezők

- A demográfiai tényezők közül az életkor tűnik a leginkább meghatározónak: az életkor társadalmi optimizmusra gyakorolt pozitív nettó hatása a fiatalok körében jelentős, a középkorúaknál alábbhagy, majd az idősök körében ismét erősödik.
- Az előnytelen munkaerőpiaci helyzet többnyire pesszimizmust szül, és a rossz pénzügyi körülmények is kedvezőtlenül hatnak a háztartások lakóinak optimizmusára.
- Az emberek optimistábbak, ha úgy érzik, összetartó társadalomban élnek: kötődnek a közösségükhöz, megvan bennük az összetartozás érzése, és pozitívan szemlélik a bevándorlók gazdaságban és társadalomban betöltött szerepét.
- Fontosak a részvételi tényezők: azok, akik úgy érzik, hogy számít a véleményük az Unióban, illetve hazájukban, jóval optimistábbak azoknál, akik úgy vélik, hogy nincs beleszólásuk a döntéshozatali folyamatokba.

- A társadalmi optimizmus és pesszimizmus szorosan összefügg az étellel való elégedettség vagy a boldogság mértékével, valamint az intézményekbe vetett bizalom és a demokráciával való elégedettség szintjével. A személyes és a társadalmi elégedetlenség elválaszthatatlansága bizonyítja, hogy a pesszimizmus szoros kapcsolatban áll a kialakult intézményekben való csalódottsággal.

Az európai optimisták és pesszimizisták jellemvonásai

- A pesszimizisták jellemzően kevésbé érdeklődnek a politika iránt (például ritkábban vesznek részt a választásokon), mint az optimisták. A pesszimizisták elégedetlenebbek a demokrácia működéssel, és többnyire bizalmatlanok a politikai intézményekkel szemben.
- Az optimisták és a pesszimizisták homlokegyenest eltérően vélekednek az Európai Unióról. Míg kevés pesszimizistában él kedvező kép az Európai Unióról, addig a legtöbb optimista demokratikus, korszerű, előremutató vagy éppen védelmező rendszernek tartja azt. A társadalmi pesszimizisták közel fele állítja, hogy nem érzi magát az Európai Unió polgárának.
- Saját bevallásuk alapján mindegyik társadalmi osztályban van némi társadalmi pesszimizmus, de a középosztály alsó rétegének tagjai a legnagyobb valószínűséggel pesszimizisták.
- A társadalmi pesszimizisták az optimistáknál nagyobb eséllyel érzik úgy, hogy a társadalom nem bánik velük igazságosan, vagy általában véve nem mindenkiel igazságos. A legtöbb pesszimizista úgy gondolja, hogy az igazság nem győzedelmeskedik, a politikai döntések nem vonatkoznak minden polgárra, és az emberek rendszerint nem kapják meg azt, amit megérdemelnek.

Az országok közötti összehasonlító elemzés megállapításai

- Az országok társadalmi optimizmus szerinti rangsorolása nem mutatja a tagállamok összehasonlítása esetén gyakran tapasztalható kelet-nyugati vagy észak-déli megosztottságot: noha az északi országokban a legnagyobb az optimizmus, a közép- és kelet-európai és balkáni országok optimistábbak a földközi-tengeri országoknál, és még inkább a kontinentális országoknál.

- Viszonylag nagymértékű társadalmi pesszimizmus volt kimutatható néhány magasan fejlett európai országban, például Franciaországban, Belgiumban és Olaszországban.
- Megállapítást nyert, hogy az intézményekbe vetett bizalom és a vásárlóerő paritásban kifejezett, egy főre jutó bruttó hazai termék növekedési rátája az optimizmust meghatározó legfontosabb ország szintű tényezők közé tartozik.

Szakpolitikai iránymutatások

- A polgárok jövővel kapcsolatos elképzelései az általános társadalmi légkört tükrözik. A jelentős pesszimizmus alááshatja a társadalmi kohéziót, sőt, a kialakult politikai rendszer legitimitását is. A jelentésből kiderül, hogy a pesszimizisták gyakran érzik kirekesztve magukat a társadalomból. A pesszimizista csoportok bevonásához feltétlenül fel kell tárni az igényeiket, és orvosolni kell a helyzetüket, ami a társadalom többi részének szolidaritására támaszkodva valószínűsíthető meg.
- Elengedhetetlen lesz a polgárok Covid19-válság utáni helyreállítási folyamatba való módszeres és nagymértékű bevonása. A kutatás során megállapítást nyert, hogy azok, akik úgy érzik, számít a véleményük, jellemzően optimistábbak nemcsak a saját jövőjükért, de az életüknek keretet adó társadalom jövőjéért is.
- Az eredmények alapján a munkaerőpiaci helyzetnek döntő szerepe van abban, ahogy a polgárok a jövőt látják. A 2021. május 8-án elfogadott Portói Nyilatkozat is kiemelte, hogy szemléletváltásra van szükség: a munkahelyek védelme helyett inkább a munkahelyteremtésre kell összpontosítani. A nyilatkozat említést tesz a szociális jogok európai pillérének elveiről. E pillér célja nemcsak több, de színvonalasabb munkahely teremtése.
- Az intézményekbe vetett bizalom egyéni és ország szinten is szorosan összefügg az optimizmussal. Az Eurofound korábbi kutatása szerint a színvonalas közszolgáltatások igénybevételének megkönnyítése elősegítheti az intézmények iránti bizalom erősödését.

További információk

Az *Úton Európa jövője felé: az optimizmust és a pesszimizmust kiváltó társadalmi tényezők a polgárok körében* című jelentés a következő internetcímen érhető el: <http://eurofound.link/ef21004>

Kutatásvezető: Fóti Klára

information@eurofound.europa.eu